

DEJAN STOJILJKOVIĆ

KIŠNI PSI

■ Laguna ■

Copyright © 2015, Dejan Stojiljković
Copyright © ovog izdanja 2015, LAGUNA

BIBLIOTEKA
MERIDIJAN

Knjiga br. 53

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

*A rum se lije moćan i tanak
Vraga ćeš nadjačati
Sa ostalim kišnim psima
Ukrcaj se na voz olupina
Moj kišobran podaj kišnim psima
Jer i ja sam kišni pas takođe*

TOM VEJTS

SADRŽAJ

Pucanj	9
Čuvar prelaza	33
Mrtve stvari	55
Upitaj mrak	71
Kišni psi	135
Bašta, pepeo, vampiri...	169
<i>Beleška autora</i>	<i>219</i>
<i>O autoru</i>	<i>223</i>

PUCANJ

*U ime Boga, posedajmo na zemlju
I pričajmo tužne priče o smrti kraljeva.*

Šekspir, Ričard II

Pijani srpski oficir sedi za stolom u kafani *Zlatna moruna* i službenim revolverom nišani u konobara koji uzaludno pokušava da naplati račun.

Kafana je puna sveta i dima: jedni piju kao da im je poslednje, drugi igraju ajnc, treći sebe časte skromnim obrokom, a oni kojima nije ni do jela ni do pića ni do kocke, igraju bilijar u prostoriji iza.

Odnekud, ne tako daleko, dopire naizmenično tutnjanje.

Tog mutnosivog jutra 5. oktobra 1915. na iznureni Beograd s neba, zajedno s kišom, padaju austrougarske granate. To traje već toliko dugo da ljudi više i ne razlikuju artiljerijske salve od grmljavine i božji gnev od ljudskog.

Ipak, ovaj potonji kao da je bio jači i uporniji ovde, u ubogoj kafani nadomak luke, između astala zastrtih karanim stolnjacima i ljudi otupelih od rakije i ratovanja.

„Šest banki? Šest banki, kažeš?“, grmi čovek u uniformi.

„Toliko, gospodine potporučniče...“, muca zgrčeni nesrećnik zureći u crnilo pištoljske cevi. „Toliko ste popili.“

„Kuš, rđo kelnerska! Daću ja tebi šest metaka! Tri u guzicu i tri u lažljiva usta!“

„Molim vas, gospodine potporučniče...“

„I ima da moliš! Majku ti jebem ništačku! Krenuli Švabe da nas satru a ti bi da zarađuješ na srpskom vojniku!“

„Ja...“, uzvraća konobar poluglasno, „ja samo radim svoj posao.“

„Ma nemoj?“, besni potporučnik ustade sa stolice. „E pa, sad ću da ti pokažem kako ja radim svoj.“

Potporučnik krenu da udari kelnera, ali ga nečija ruka zadrža u silini zamaha i odgurnu unazad. On se pribra i ponovo zamahnu, ali ne stiže da zada udarac: silovit tresak posred lica obori ga na zemlju.

Nadvijajući se nad njim, poput kakvog crnog oblaka, stajao je visok čovek u oficirskom šinjelu. U prvi mah nije delovao kao vojnik jer je imao dugu kosu vezanu u rep i bradu koja je isticala njegove pune, mesnate usne. Iznad brade, na desnom obrazu, isticao se groteskni ožiljak koji je, po svoj prilici, zaorala neka oštrica...

Potporučnik zgrabi revolver koji je ležao na podu kafane pa ga uperi u čoveka u šinjelu.

„Ja to ne bih radio da sam na tvom mestu“, ogласi se drugi oficir, brkati potpukovnik sa kojim je sedeo za stolom.

„Čuvaj se za Švabe, dečko...“, reče dugokosi oficir. „Brzo će oni preko Save i Dunava.“

„Ko si, bre, ti? I šta 'oćeš? Ima creva da ti prospem... I tebi i ovom ništaku kelnerskom!“

„Ako te baš zanima, sinko...“, reče potpukovnik i ustade od stola, „ovo ti je major Nemanja Lukić. Četovao sam s njim i Tankosićem po južnoj Srbiji. Taj će ti grlo prerezati ako ga samo popreko pogledaš... A ti si, mali, učinio više od toga.“

Potporučnik okleva kratko, gleda čas u svog nadređenog čas u čoveka u šinjelu, zatim obori pogled, vrati revolver u futrolu pa se, uz tešku muku, trudeći se da čvrsto stoji na nogama utrnulim od rakije, dohvati drvene stolice i spusti se na nju.

„Dobro da si uspeo da stigneš, Nemanja“, reče potpukovnik.

„Da je dobro... sigurno se ne bismo sreli ovde. Šta oficir tvog ranga radi u ovakvoj rupi?“

„Eh, kô da smo sad u situaciji da biramo... Kad pobedimo Švabe, ima u Oficirskom domu da pijemo šampanjac. Osim toga, i ti si jednom bio ovde, sećaš se? Odavde smo krenuli da pobijemo one skotove.“

„Trudim se da zaboravim, Vemiću.“

„O, ti još misliš da smo se poneli poput varvara? Da smo pogazili zakletvu?“

„Da. Mislim.“

„I žao ti kralja i njegove matore kučke?“

„Žao mi.“

„E pa, vidiš... meni nije“, reče Vemić i trgnu rakiju iz čokanja.

Nemanja sede naspram njega.

Vemić mu uputi tup pogled svojih vodnjikavih očiju, pa dozva konobara. Naruči za sebe i Nemanju. Mladi oficir do njega pobuni se, ali mu ovaj odbrusi:

„Kad ne znaš da se ponašaš u kafani, onda nemoj ni da piješ.“

Konobar stiže sa čokanjima i drhtavim rukama spusti ih na sto.

U daljini, tutnjava se pojačavala.

„Blizu su, a?“, upita Vemić.

„Blizu.“

„I šta kažeš? Oni tvoji Englezi i Rusi će da ih zaustave?“

„Tu su da pomognu.“

„Saveznici? Jebò im ja mater!“

Nemanja na ovo ne reče ništa, ali Vemić nastavi.

„Znam ja šta vi gore radite... U Gradskom pododseku.“

„Znaš?“

„Znam. Kurčite se! Rusi i Englezi postavljaju podvodne mine... Reflektore... Da njima pohvataju švapske monitore. Mislite, ako ste šlepovima i čamcima blokirali

prilaz Savskom mostu i Dunavskom keju, to će Austrijance zaustaviti?“

„Činimo ono što je u našoj moći.“

„Da, da... Britanci poslali jedan torpedni čamac s onim tvojim drugarom... kako se zvaše?“

„Poručnik Ker.“

„E, taj! Šta li je njemu koji lipov kurac pripelo da pogine ovde u Beogradu? Ima da se udavi kao pacov u Dunavu, zajedno s ostalima. Čujem da je improvizovao nekakvu... srpsku flotilu. Angažovao ribare i alase... Kakva budala!“

Začu se snažni niz plotuna. Kafana se zatrese.

„Eto ti...“, uzdahnu Vemić. „Doterasma cara do duvara, moj Nemanja... A sećaš se? Sve je počelo s onim tuberanom. Onim poštarevim sinom...“

„Ne, Vemiću“, suvo reče Nemanja i izvadi cigaretu. Dok ju je pripaljivao, kroz oblačice dima reče: „Sve je počelo one noći na dvoru.“

„Eto ti, sad pokaži tvoje derište, tvog naslednika, kravo jedna!“

To mahniti srpski oficir urla u hladnu majsku noć dok stoji nad telom kraljice Drage. Bleda srebrna mesečina ulazi kroz prozor na kome su rupe od metaka, i obasjava oficirsku sablju oblivenu krvlju.

Oficir je poručnik Velimir Vemić, jedan od zavereznika, i upravo je rasporio mrtvu kraljicu od stomaka

do grla. Beonjače mu se belasaju u mraku, baš kao i zubi ispod uredno štucovanih brkova; liči na poluludog paganina koji je upravo prineo žrtvu svojim bogovima što žive u procepima između svetova, sličnima onome procepu u zidu dvora u kome su pronašli kralja i kraljicu, i usmrtili ih kišom kuršuma.

Možda se Vemić tako i oseća: kao smrtnik koji je upravo ubio boga.

Aleksandar, nejak i čovek u crvenoj pidžami, isprva je vikao na njih, glasom koji je bio lišen autoriteta i dostojanstva podjednako, onda očajno zavapio pozivajući se na oficirsku zakletvu, a potom zapretio da će ih sve povešati.

U prvi mah, niko se nije usudio da zapuca na kralja.

A onda, kao po komandi, svi su opalili iz revolvera.

Draga se bacila preko Aleksandra da ga zaštiti, ali on je već bio mrtav.

Tada je Vemić prišao leševima i isukao sablju.

Nakon što je rasporio kraljicu, okrenuo se ostalima i zaurloao:

„Svako ko sebe smatra Srbinom, neka zabije sablju u ovu kurvetinu!“

Usledilo je divljačko kasapljenje, nakon čega su tela kralja i kraljice, gola i unakažena, odvučena dvorskim hodnicima sve do balkona, odakle su bačena u dvorski park, uz poklič:

„Tiranin je mrtav!“

Nemanja je sve to posmatrao skamenjen od užasa. Stajao je na ulazu prostorije u kojoj su izmasakrirani

Aleksandar i Draga, gledao taj nedostojni čin, zgrožen i bez reči. Zurio je u pomahnitalog Vemića i dvojicu oficira koji su mrtvom Aleksandru poodsecali prste na desnoj ruci da bi poskidali prstenje, a zatim krenuo za njima kroz hodnike, prateći krvavi trag koji su ostavljala tela iznakažena sabljama i bajonetima. Osvrtao se oko sebe u nemoj bespomoćnosti, dok su drugi oficiri i zaverenici pljačkali i lomili, uzimajući sve što su mogli da ponesu. U prizemlju je video poručnika Trifunca kako u džepove trpa nakit, satove i jednu ćilibarsku muštiklu. Ovaj mu je uputio samo ravnodušan pogled, a onda ušao u sledeću prostoriju, gde je premetačina nastavljena. Nekoliko meseci kasnije Trifunac će mu, isto onako ravnodušno kao što ga je tad pogledao, reći da uopšte i nije bio na dvoru kada su ubijeni kralj i kraljica.

Izašao je u dvorski park, otkopčao poslednje dugme na uniformi i duboko udahnuo hladni vazduh.

„A ti, Lukiću...“, začu poznat glas.

Nemanja se okrenu i ugleda Vemića kako se tetura preko stepeništa. U ruci je držao trofej – kraljevu lovačku pušku.

„Ne htede da probodeš kraljicu?“, upita ga Vemić.

„Ne htedo.“

„Mogu li, poručniče, da te pitam zašto?“

„Možeš, Velimire“, reče Nemanja. „Ja sam u ovu stvar sa tobom i Apisom ušao da svrgnem tirane. Ja sam oficir srpski... a ne skrnavitelj leševa.“

Vemić mu priđe, šakom čvrsto poduhvati rever njegove uniforme.

„Ne laj, Nemanja... Znao si da ovo bez krvi ne može da se svrši.“

Nemanja ga odgurnu.

Mesečina je obasjavala dvorski park, i pod njom je poručnik Vemić izgledao još sablasnije nego u sobi gde su ubili kralja i kraljicu.

Iza njega su promicali zaverenici noseći dragocenosti iz dvora.

„Krv je krv...“, na to će Nemanja poluglasno.

Negde iza Vemića, tačno ispod terase, ležala su gola tela Aleksandra Obrenovića i Drage Mašin, dok se na cevi puške koju je stezao u krvavoj šaci presijavala mesečina.

Ponovo se začu grmljavina iz pravca luke. Dva dopola ispražnjena čokanja rakije zatresoše se na stolu u *Zlatnoj moruni*.

„To te još muči, a? Aleksandar i njegova drolja?“

Nemanja skrenu pogled ka prozoru i ušću, odakle su nastupale austrougarske snage, zatim pogleda u Vemića.

„Zar je to sad bitno?“

„Nije... U pravu si. Sad će da nas kajzer i njegove Švabe sravne sa zemljom. Ali znam ja šta ti misliš, Nemanja...“

„Znaš, Vemiću?“

„Ti misliš da se sve ovo ne bi desilo da su Obrenovići ostali na vlasti. Da ih nismo potamanili one noći. Oni

su se decenijama uvlačili u guzicu Švabama, pa bi i sad bili na njihovoj strani. Ništa od ovoga se ne bi desilo... Ni ultimatum, ni Cer, ni Kolubara, ni granate što nam sad padaju na glavu, ni loša rakija u ovoj rupi... Ali, da ti kažem nešto... Nije mi žao. Da opet imam priliku da rasporim tiranina i njegovu metresu, učinio bih to! Ja sam ti, bre, karađorđevićevac, znaš! I takav ću da umrem!“

„Umiranje... To je jedino što je ovih dana izvesno.“

„Daj, zajebi me s tim! Srbija je ovo. Ima li generacije koja nije ratovala? Pa i matora budala Milan udario je na Bugare na Slivnici. Pogan smo ti mi narod, moj Nemanja, pogan... I zato je dobro...“

„Šta je dobro?“

„Sve ovo što se dešava. Sve. S vremena na vreme treba malo da se pročistimo... Da se otrebimo od kukolja. Ono što ostane... to će biti najbolje i najjače od srpskog roda. Učio si na akademiji... preživljavanje najboljih... prirodna selekcija.“

„Da...“, složi se Nemanja i ugasi cigaretu u pepeljari pred sobom. „Samo što tu selekciju ovih dana vrše komandanti austrijskih artiljerijskih baterija.“

„A što si toliko gorak? Pa i ti si imao mogućnost izbora. Mogao si da ostaneš doktor gore u Londonu, i da te zaboje dupe za nas... Ali ne... I tebi je bilo pripelo da skратиš kralja za glavu, zar ne?“

Nemanja ne reče ništa.

„E sad, jebiga... Što je sve ispalo ovako... ko se nadao? Možda bi bolje bilo da smo ucmekali Poćoreka.“

„Austrougari bi nas napali i da se nije desilo to u Sarajevu.“

„Znam... Znam... Ali možda ne ovako brzo. Imali bismo vremena da se spremimo za rat. Ovako... jebiga... He... Ko bi rekao da je onaj tuberan kadar za tako nešto?“

„Ja sam to rekao.“

„Da, sećam se... Kad su došli na obuku, cela ta bulumenta... jebote... Pa kurac nisu znali da drže u ruci, a kamoli bombu ili pištolj!“

„Tako je... Ali su imali drugih vrlina.“

„Jesu. Svi su bili hodajućí mrtvací.“

Nemanja otpi iz čokanja.

U daljini se čulo dobovanje kiše.

„Nisam na to mislio.“

„Pre ćeš naučiti svinju da leti nego ovu balavurdiju da puca iz pištolja“, kaže prezrivo kapetan Voja Tankosić gledajući u dvojicu mršavih studenata kako, pod nadzorom Dragiše Stojadinovića, čuvenog strelca, pokušavaju da rasklope i ponovo sklope svoje brauninge.

Na strelištu kod Smutekovca, iznad Vajfertove pivare, nema žive duše. Samo blagi vetar koji njiše papirnate mete sa koncentričnim krugovima, zakačene na solidnoj razdaljini.

„Daj im malo vremena...“, pomirljivo će Nemanja Lukić nudeći ga cigaretom.

„Ovog malog kao da odnegde znam“, reče kapetan Tankosić pokazujući na jednog od dvojice mladića.

„Kako se beše zove?“

„Princip“, odgovori kratko Nemanja.

„Princip? Kakvo je to srpsko ime?“

„Gavrilo Princip“, reče Nemanja i zapali mu cigaretu.
„Sreli ste se u Prokuplju, u štabu... Prošlog septembra.“

„Ne sećam se.“

„Bio je u grupi dobrovoljaca.“

„On? Pa pogledaj ga kakav je... Nema šanse da je taj ratovao sa mnom i mojima.“

„I nije. Nisi ga primio u četvu. Proglasio si ga za škart.“

„Ah... Pa zašto je sad ovde?“

„Zato što ti to nije zaboravio.“

„Idealista, a? I to bandoglav?“

„Takvi su obarali imperije.“

„Ne zajebavaj, Nemanja...“, namrštio se Tankosić.
„Povilenili ste i ti i onaj ludak Apis... Zar stvarno mislite da su ovi tuberani kadri da ubiju prestolonaslednika jedne od najmoćnijih evropskih imperija?“

„Ti si bar iskusan ratnik, Vojo... Znaš dobro da se treba najviše plašiti onih što nemaju šta da izgube.“

Stojadinović, prekaljeni ratnik i Tankosićev četovođa u akcijama komitskih jedinica na Kosovu 1905. i 1907, konačno dovrši pripremu dvojice mladića, pa ih uputi do mesta odakle će pucati.

Drugi mladić zvao se Trifko Grabež. Bio je Principov prijatelj. Nemanji se u prvi mah učinilo da su braća:

ista telesna konstitucija, bolest, siromaštvo i fanatizam. Upoznao ih je igrajući s njima bilijar u *Zlatnoj moruni*. Malo-pomalo otkrivali su mu svoje anarhističke poglede na svet, ljubav prema poeziji i filozofiji, mržnju prema Austrougarskoj i plamteći ideal o jedinstvu svih slovenskih naroda. Princip je bio najobrazovaniji od njih, što je ponekad smatrao za svoju slabost. Raspravljali su o Obrenovićima i Karađorđevićima, Evropi i Rusiji, Niču i Miltonu...

Kad ih je Nemanja pomenuo Apisu, ovaj je u početku bio sumnjičav, ali je kasnije ipak odlučio da ih uzme pod svoje. Nikad se nisu sreli s njim, sve je obavljano preko posrednika, i prenos informacija i obuka.

„Vidi ovog...“, opet će prezrivo Tankosić. „To li je stav za pucanje? Natrtio se kô neki buzerant. Ama... Zna li ti i Apis šta radite?“

Odjeknu prvi pucanj.

BANG!

Drugi.

BANG!

Treći.

BANG!

Nedugo zatim Stojadinović im priđe držeći metu u rukama.

Tankosić je ovlaš pogleda, ali ne reče ništa.

„I?“, upita Nemanja.

Stojadinović samo klimnu glavom.

„Ovaj mali Princip izgleda i nije toliko loš strelac.“

* * *

„Ko bi rekao...“, promrmlja pijani Vemić.

„Šta?“, upita Nemanja.

„Da će onaj mlakonja... Onaj tuberan... Onako 'ladno da ih pokoka. *Bum-bum-bum*... I odoše Ferdinand i njegova frajla. Upucao ih je kô zečeve. A svi su mislili da je atentat propao kada Čabrinović nije uspeo sa bombom...“

„Zato si me zvao ovamo? Da pričamo o Principu i atentatu?“

Jedna detonacija u daljini ponovo zatrese kafanu.

„Ne“, reče Vemić.

U kafani nestade struje i mrak namah proguta svet oko njih.

Bez žurbe, Vemić kresnu šibicu.

Pod škrtim svetlom plamena lice mu je delovalo groteskno, neljudski, poput kakve ritualne maske.

„Apis želi da te vidi.“

Nemanja... Ti si čudovište.

Ove reči odjekuju i gube se u polumraku skromnog stana u Carigradskoj ulici na beogradskoj Paliluli, tačno preko puta kafane *Skoplje*. U memljivoj sobi je vojnička postelja, stočić, mali orman, jedna stolica... I mnogo knjiga.

„Je li ti dobro, Gavro?“, pita Nemanja zabrinuto.

„Ne...“, odgovara mladić zgrčen na krevetu u uglu uboge đачke sobe. „Nije.“

„Da pozovem lekara?“

„Nemoj“, odseče Gavriilo Princip i odmah zatim se gotovo zaceni od silovitog napada kašlja.

Nemanja se okrenu prema Trifku Grabežu koji je stajao u dovratku.

„Idi po lekara. Brzo...“

„Ali... Vi... Vi ste lekar“, promuca zbunjeno Grabež.

„Ja sam sanitetlija, idiote. To nije isto. Po lekara! Brzo!“

Nemanja priđe Gavrilu i položi mu šaku na čelo. Gorelo je.

„Otkad znaš da imaš tuberkulozu?“

„Od rođenja...“, reče Princip i poče histerično da se kliberi.

„Kad si poslednji put jeo?“

„Ne sećam se.“

Princip se ponovo zakašlja. Zatim se spusti u postelju i poče da diše teško i plitko.

„Ako po nečem... budem... pamtio Beograd...“, s teškom mukom je govorio, „onda će to... biti... po tome... što sam u njemu... ovako strašno... gladovao.“

„Koliko puta sam ti ponudio da...“

„A koliko puta sam ti ja... rekao... da ne želim... milostinju?“

Nemanja uzdahnu i priđe prozoru. Kiša, koja je neprekidno padala već tri dana, napravila je od Carigradske ulice pravu močvaru.

Vrati se do kreveta, i tada ga Princip koščatim prstima zgrabi za članak desne ruke.

Gotovo ga je zabolelo.

„Ja znam da ću umreti“, reče on grozničavo, dok mu je u očima iskriilo. „Znam... nema mi leka.“

Zatim se ponovo teško i mučno nakašlja, ali nastavi:

„Neko... neko mi je jednom rekao da ljudi koji su jednom nogom u grobu... nekako bivstvuju u oba sveta. Mogu sve jasnije da vide. I prošlost... i budućnost. Ono što je bilo... i ono što će doći.“

„I šta ti možeš da vidiš?“

„Vidim tebe, Nemanja.“

„Mene?“

„Da. Vidim te, negde... u danima koji dolaze. Ali to... to... to nekako nisi ti. Mislim jesi, ali nekako drugačiji... promenjen.“

„Promenjen?“

„Misliš da ne možeš postati gori od onoga kakav si sad. Ali grešiš. Sada si još uvek čovek... I budi srećan zbog toga. Smatraćeš to blagoslovom... jednog dana...“

Princip ispljunu sukrvicu u maramu koju je držao u ruci.

„Kada budeš...“, pogleda ga očima koje su se caklile od groznice, „postao čudovište.“

Nemanja ga natera da se ponovo ispruži u postelji.

Pokri ga starim vojničkim ćebetom.

Zatim pogleda u prozor.

Negde iznad beogradskih krovova, poput kakve voj-
ske crnih utvara, stupali su olujni oblaci.

„Ne znam šta da vam kažem, gospodine majore...“

Umorna bolničarka dlanom briše zaprljano i znojem
orošeno čelo, i uzdiše: „Otkako je pogođena vodovodna
centrala, ostali smo potpuno bez vode. Da bismo se
nekako iskobeljali iz ovog nemogućeg stanja, organi-
zovali smo snabdevanje vodom uz pomoć onih umno
obolelih koji su sposobni za rad.“

Nemanja se osvrnuo da bi podrobnije osmotrio neobič-
nu povorku koja, zaklonjena drvećem, u koloni po jedan,
ide uzbrdo, kroz bolnički krug. Zatim pored vojne bolnice
skreću prema Karađorđevom parku, gde na jedinom
izvoru pune vodom limene sudove.

„Jašta“, potvrđuje bolnički kuvar koji pere kazan u
dvorištu. „Ludaci se uparade kao vojnici, i marširaju,
doduše u raskoraku, i lupaju kantama. Zato što nose
plave uniforme i kape, Austrougari su ih u nekoliko
navrata pomešali s pravom vojskom, i zapucali po njima.
A oni ništa... Jok. Ne shvataju šta im se dešava: jedan se
bekelji, drugi cereka, treći peva... Ponekad pomislim...
to ti je i ovaj svet i ovaj rat... Jedna velika ludnica...“

Nemanja klimnu glavom i uputi saosećajni pogled
bolničarki. Zatim se stepenicama pope na prvi sprat;
tu ga dočeka vojnik i zatraži isprave. Nakon što je sve

proverio, propustio ga je u kancelariju u kojoj ga je čekao stari prijatelj.

Pukovnik Dragutin Dimitrijević Apis bio je sam u prostoriji zatrpanoj kutijama i zatrovanoj duvanskim dimom.

Kada se Nemanja pojavio na vratima, samo je klimnuo glavom.

„Nisi u rovu, Dragutine?“, upitao ga je Nemanja.

„Šta će obaveštajac na prvoj liniji fronta?“

„I to što kažeš...“

„A koj' kurac više i da držimo front? Švabe su jutros do šest izgubili dve trećine pontona i ko zna koliko vojnika, ali i dalje uporno napadaju... Šire mostobran... Uzeli su železnički nasip i prugu, i evo ih već kod Dunavske i Banatske ulice... Ovi u štabu kažu da je jedino rešenje odlučan protivnapad.“

„A šta ti misliš?“

„Za mene je Beograd već pao.“

„Već?“

„Ja sam obaveštajac, Nemanja. Posao mi je da znam stvari unapred.“

Nemanja slegnu ramenima i zapali cigaretu.

„A i ti si nekad bio...“, reče Apis. „Obaveštajac.“

„Da. I šta s tim?“

„Pa koji je kurac sad ovo?“, Apis podiže jedan papir sa stola.

„Šta?“

„Tražio si premeštaj u 10. puk. U drugi bataljon, kod Gavrilovića?“

„Jesam.“

„Želiš da ostaviš kosti ovde u Beogradu?“

„Želim da branim glavni grad svoje države.“

„A kome si od koristi ako popiješ metak kao običan vojnik, jurišajući na Švabe na Dunavskom keju?“

„Svojoj otadžbini.“

„Svojoj... pffff“ Apis gotovo prasnu u smeh. „Koja crna otadžbina, Nemanja? Ti si daleko vredniji, svojim znanjem i iskustvom, u štabu, komandi...“

„Misliš – u pozadini?“

Apis ga značajno pogleda.

„Idealista do kraja?“

Nemanja ne reče ništa.

„Pazi se tog Gavrilovića.“

„Zašto?“

„Taj nije naš.“

„Kako to misliš?“

„Neopredeljen. Neće da bude član nijedne organizacije. Ne duva ni u čija jedra... Ne meša se u politiku. Takvi su ti najzajebaniji... Hoće čovek da bude samo oficir. Kao da se to može. Hoće da služi kralju i otadžbini, jedino za šta mari su oficirska čast i majčica Srbija... Budala.“

„Hvala na upozorenju, Dragutine“, reče Nemanja i krenu ka izlazu.

„Znam ja šta ti misliš, Nemanja...“, začu Apisa kako govori. „Misliš da si se za ubistvo jednog tiranina iskupio

ubistvom drugog? Misliš da smo mi koji smo ubili Aleksandra kukavice i razbojnici, a da su balavci koji su upucali Ferdinanda i njegovu kurvu nekakvi heroji? E pa, bio si sa nama one noći na dvoru... To ništa ne može da poništi! Makar poskidao sve kraljevske glave na svetu. I bio si tog dana u Sarajevu... Evo ti ga sad tvoj Princip! Evo!“

Apis pomeri zavesu s prozora; s njega se ukaza pogled na polusrušeni Beograd.

„Ovo je tvoje i njegovo nasleđe!“

„Pereš ruke, Dragutine?“

„Molim?!“

„Poput Pontija Pilata... Ali koliko god puta da ih opereš, još će biti krvi na njima. Ti si sve ovo započeo, a ta deca tamo, u Sarajevu, oni su bili samo željni slobode... I verovali su u ono što rade.“

„Je l' ti ovo liči na slobodu?“

„Ne. Više na smak sveta. Ali, čini mi se... da smo ga nekako zaslužili.“

„Marš napolje“, izbaci pukovnik Apis kroza zube.

Nemanja Lukić mu samo ćutke salutira i izađe iz kancelarije.

Tog jutra Nedeljko Čabrinović se posvađao s ocem.

Stari Čabrinović je hteo da na svojoj kući istakne carsku zastavu, i tako poželi dobrodošlicu prestolonasledniku i njegovoj sviti. Nije znao da njegov sin odlazi

u šetnju sa koje se nikad neće vratiti. Ni da je svoj ubogi imetak podelio, poput kakvog starohrišćanskog mučenika. Majci je poklonio perorez i sat. Od novca koji je zaradio nadničanjem, babi je dao dvadeset, sestri Jovanki pet kruna. Od novca koji mu je ostao, kupio je buket cveća i poslao ga devojci Jeli. Već u 8.15 bio je u Vlajnićevoj poslastičarnici, gde se sastao sa Grabežom i Iličem. Pojeo je tri kolača. A onda je došao Gavriilo i odveo ih u zadnju sobu. Tamo je bio neki neobični čovek u crnom kaputu. Ponudio ih je dugačkim francuskim cigaretama. Nije mogao da prestane da zuri u ožiljak koji je taj čovek duge kose, vezane u rep, imao na desnom obrazu. Od nepoznatog je dobio bombu i otrov zamotan u hartiju.

Tu bombu Čabrinović će kasnije izvući iz pojasa, udariti upaljačem o električni stub i hitnuti u pravcu automobila u kojem se nalazio austrijski nadvojvoda. Bomba će eksplodirati i raniti desetero ljudi, ali ne i onog kome je namenjena. Nakon što ga budu izvukli iz Miljacke, u koju se bacio prethodno progutavši otrov, mladi atentator će ponosno reći:

„Ja sam srpski junak.“

Nemanja je znao da je Čabrinović najslabija karika u lancu.

I nije ga mnogo iznenadilo što njegov pokušaj atentata nije uspeo.

Ono što ga je više iznenadilo jeste da je povorka s prestolonaslednikom u drugim kolima nastavila da se kreće.

Na uglu Latinskog mosta, kod Šilerove radnje, video je Gavrila kako stoji u masi. Među tim ljudima, koji su klicali vladaru i njegovoj supruzi, onako zguren i neuhra-
njen, sumornog, podbulog lica, podsećao je na sablast.

Pucao je ne nišaneći.

Čak je i glavu okrenuo u stranu.

Odjeknu prvi pucanj.

BANG!

Drugi.

BANG!

Zatim je cev svog brauninga okrenuo prema čelu, ali nije uspeo da opali jer su oficiri već krenuli sablja-
ma i pesnicama na njega. Dok su ga tukli i obarali na
zemlju, iz džepa mu je ispala bomba koja mu je, baš kao
i Čabrinoviću, data u zadnjoj prostoriji poslastičarnice.

Na trenutak, učinilo mu se da ga je Gavriilo pogledao,
samo na delić sekunde, možda ni toliko, pre nego što ga
je oblila krv, i bio skolan od rulje i oficirâ.

Bio je to pogled ispunjen tugom.

I kao da je govorio:

Nemanja... Ti si čudovište.

„Junaci!“

Glas majora Dragutina Gavrilovića meša se s tutnja-
njem artiljerije i mitraljeskim rafalima dok se ispred
kafane *Jasenica* obraća svojim vojnicima.

„Tačno u 15 časova neprijatelj se ima razbiti vašim silnim jurišom, razneti vašim bombama i bajonetima. Obraz Beograda, naše prestonice, ima da bude svetao.“

Pripadnici tri voda 2. i dva voda 3. bataljona 10. puka, Sremski odred i ostaci Žandarmerijskog odreda, koji je nekoliko časova ranije izvršio neuspešan kontranapad, slušali su ga u sakralnoj tišini.

„Vojnici! Junaci!“

Glas mu je bio postojan, čvrst.

„Vrhovna komanda izbrisala je naš puk iz brojnog stanja, naš puk je žrtvovan za čast Beograda i Otadžbine. Vi nemate više da se brinete za živote vaše...“

Vojska je uniforme okitila cvećem iz jedne dorćolske cvećare, kao da su želeli sebe još žive da ožale, jer posle već neće imati ko.

„Oni više ne postoje.“

Jedna granata eksplodira dve ulice niže. Zemlja pod njima se zatrese.

„Zato napred u slavu!“, uzviknu Gavrilović koliko ga grlo nosi. „Za Kralja i Otadžbinu! Živeo Kralj! Živeo Beograd!“

Vojnici uzvratije klicanjem.

U savršenom poretku krenuše u juriš ka Dunavskom keju.

Ti si čudovište...

Major Nemanja Lukić, koji je ostao na začelju, zastade za tren.

Poznati glas odjekivao je bojištem i nadjačavao huku bitke.

Ti si čudovište, Nemanja...

„Znam, Gavriilo...“, promrmlja Nemanja sebi u bradu. Zatim čvršće steže karabin koji je držao u ruci.

Prekrsti se.

I krenu ka keju. Tamo su srpski vojnici već padali košeni austrijskim kuršumima.